

prof. zw. dr hab. Franciszek Piontek, dr h.c.¹

Akademia WSB

Zarządzanie nauką i edukacją a budowa nowej cywilizacji

WPROWADZENIE

W dziejach cywilizacji gospodarka zawsze oparta była na odpowiednim poziomie wiedzy. Na obecnym etapie wzrost i postęp w zakresie wiedzy oraz zmiany jakościowe w zarządzaniu nauką i edukacją uzasadniają celowość podjęcia tematu niniejszego artykułu. Zakres przedmiotowy rozważań określają słowa kluczowe: nauka, edukacja, deregulacja, kod cywilizacji, *sofia* (gr. mądrość) i *techné* (gr. umiejętność) – te ostatnie jako składowe cywilizacji.

Problem badawczy niniejszego artykułu, to pytanie: W jakim zakresie zmiany w zarządzaniu nauką i edukacją ukierunkowane są – głównie na przykładzie Polski – na zapewnienie kondycji Narodu dla pełnienia **władzy zwierzchniej** (art. 4 Konstytucji RP). Badanie ma charakter aksjologiczny i jego przedmiotem nie jest badanie kondycji nauki i edukacji jako takiej. Taki przedmiot badań należy do nauk szczegółowych (wyodrębnionych dyscyplin nauki i edukacji) oraz ich rozwiązań instytucjonalnych.

Celem merytorycznym artykułu jest odpowiedź na pytanie: Czy naukę i edukację można ograniczyć do jednej sfery cywilizacji? Na obecnym etapie: czy do sfery *techné*?

Celem utylitarnym – podzielenie się z czytelnikiem refleksją.

W rozważaniach przyjęto następującą hipotezę:

- nauka i edukacja – jako kategorie mające odniesienie do sfery realnej – występują w obydwu sferach cywilizacji: w sferze *sofia* i w sferze *techné*;
- wymienione sfery cywilizacji dywersyfikuje: przedmiot dany, obejmujący dwa obszary sfery realnej: poznanie (– dla *sofia*), a działanie (– dla *techné*) i przed-

¹ Adres korespondencyjny: Akademia WSB, Wydział Nauk Stosowanych, ul. Ciepłaka 1 c, 41-300 Dąbrowa Górnicza; e-mail: f_piontek@wp.pl. ORCID: 0000-0003-4389-6014.

miot zadany: poznanie prawdy i wysokiej pewności twierdzeń (dla *sofia*) i doskonalenie procedur i sprawności (dla *techné*);

- o nadrzędności *sofia* nad *techné* decydują jej funkcje kryterialne i weryfikujące. A weryfikacja możliwa jest *ex ante* (przestrzega przed popełnieniem błędu).

Stosowane w artykule metody badawcze:

- metoda dedukcji,
- metoda analizy opisowo-krytycznej,
- metoda koherencji.

Wybór tych metod uwarunkowany jest aksjologicznym charakterem niniejszego artykułu. Metody te formułowanym twierdzeniem – w określonym zakresie – zapewniają atrybuty: prawdziwość, ogólność i powszechność. Stosowanie tych metod umożliwia konfrontację (potwierdzenie prawdziwości, weryfikację) z badaniami podjętymi przez innych autorów. Przyczynia się do pogłębienia nauki i do implementacji nauki do sfery realnej.

Metody te są składowymi dyscyplin: logiki i epistemologii pominiętymi we współczesnych klasyfikacjach nauki.

W dostępnej literaturze międzynarodowej i krajowej problem zarządzania nauką i edukacją nie był podejmowany z punktu paradygmatu deregulacji (łamania ładu cywilizacji), ale znajduje szerokie potwierdzenie z punktu widzenia skutków w sferze realnej (efekty końca rury – terminu zaczerpniętego z ochrony środowiska). Można wskazać na opracowania z zakresu zarządzania wiedzą, nauką i edukacją z punktu widzenia rozwoju społeczno-gospodarczego (Piontek, Buczek, 2014).

Struktura artykułu obejmuje dwa bloki tematyczne:

- 1) Teoretyczne podstawy zarządzania nauką i edukacją oraz ich ewolucja.
- 2) Wybrane przykłady polskiej praktyki zarządzania nauką i edukacją w aspekcie obowiązującego ładu strukturalnego.

TEORETYCZNE PODSTAWY ZARZĄDZANIA NAUKĄ I EDUKACJĄ ORAZ ICH EWOLUCJA

O teoretycznych podstawach nauki i edukacji – jako składowych cywilizacji – decyduje kod cywilizacji, który umożliwia budowanie fundamentów cywilizacji: prawdy, dobra i piękna.

W odniesieniu do piękna ma zastosowanie aksjomat (twierdzenie oczywiste): *de gustibus non est disputandum* (o gustach nie należy dyskutować), ale aksjomat ten nie zwalnia od zachowania relacji między pięknem, prawdą i dobrem.

Na kryterium kodu cywilizacji z możliwością jego kształtowania i na zmianę natury nauki wskazali A. Toffler i H. Toffler (1995, s. 36–38). Jednak kategorii tej nie zdefiniowali.

Uzupełniamy i identyfikujemy tę definicję: kodem cywilizacyjnym jest zasada sprzeczności:

TAK ≠ NIE

Ta zasada decyduje o rozłączności (o ochronie) fundamentów cywilizacji: prawda ≠ fałsz, dobro ≠ zło i piękno ≠ brzydota. Ta zasada decyduje również o przedmiocie danym (poznaniu) i zadaniem (formułowanie prawdziwych i wysocze pewnych twierdzeń). Potwierdza to K. Jaspers w odniesieniu do uniwersytetu: „winien uczyć prawdy, niezależnie od życzeń i instrukcji (...)” (Jaspers, 2017, s. 31). A zalecenie takie jest nierozłączne z edukacją.

Z definicji zatem wynika, że budowanie nowej cywilizacji jest nierozłączne z kodem cywilizacji. Wiąże się z jego zmianą, z łamaniem, z przyjęciem *paradygmatu deregulacji*. Na paradygmat deregulacji (jako jedną z zasad globalizacji) wskazała Grupa Lizbońska (Grupa Lizbońska, 1996, s. 65–67).

Zauważyć należy, że deregulacja występowała w dziejach cywilizacji, a przykładem jest rzymska zasada: *divide et impera* (dziel i rządź). Wykorzystywana jest ona także w budowaniu gospodarki sieciowej: potęga decentralizacji (wszystko należy dzielić na proste elementy i łączyć w nową jakość (Kelly, 2001, s. 1–13).

Jakościowo nowym zjawiskiem – przygotowywanym etapowo – jest zastosowanie deregulacji do kodu cywilizacji. Skutkuje to ograniczeniem nauki i edukacji, a w konsekwencji cywilizacji do jednej sfery – *techné* (gr. umiejętność).

W języku logiki deregulację i łamanie kodu można zapisać (F. Piontek, B. Piontek, 2019a):

$$\text{TAK} = \text{NIE} = \text{BYĆ MOŻE}$$

Skutki dla funkcjonowania nauki w sferze *sofia*:

- utrata podstawowego narzędzia poznania, jakim jest zasada sprzeczności (kod cywilizacji (por. F. Piontek, B. Piontek, 2016, s. 20–30),
- zmiana przedmiotu nauki (ukierunkowanie na działanie), fundamenty cywilizacji nie są rozpoznawalne. K. Jaspers zauważa, że zadaniem uniwersytetu jest wspólne poszukiwanie prawdy (nauczyciele – studenci); jego „powołaniem jest uchwycenie prawdy. Jest to powołaniem, przed jakim staje człowiek jako człowiek” (Jaspers, 2017, s. 31–32). W tym kontekście B. Readings sformułował tytuł swojej książki *Uniwersytet w ruinie* (Readings, 2017);
- nie znajduje zastosowania metoda dedukcji (wnioskowania w oparciu o reguły powszechnego postępowania i *ex ante*). Te reguły zostały zanegowane;
- ograniczona jest metoda koherencji, polegająca na odniesieniu do wcześniejszego dorobku i dorobku innych dziedzin i dyscyplin. Ograniczona, a nawet wykluczona jest możliwość budowania relacyjności między naukami. Na przydatność tej metody i potrzebę jej stosowania zwraca uwagę P.F. Drucker (1999, s. 157);
- o atrybutach i wartości twierdzeń naukowych – w sferze *techné* – decyduje wyłącznie metoda indukcji i paradygmat falsyfikacji. W związku z tym należy sformułować pytania: Czy paradygmat falsyfikacji decydujący o wartości naukowej twierdzeń szczegółowych winien być sfalsyfikowany, jeśli w oparciu o taki paradygmat formułuje się wnioski o charakterze twierdzeń ogólnych? Przykładem funkcjonowania

paradygmatu bezwzględnej falsyfikacji w wymiarze ogólnym może być wypowiedź K. Kelly'ego: „bogactwa nie zdobywa się dziś przez doskonalenie tego co znane (...) dodaje, ale przez wprowadzenie innowacji produktowych, marketingowych i procesowych” (Kelly, cyt. za A. Sobczak, 2019). Paradygmat K. Kelly'ego niedostatecznie sfalsyfikowany może motywować do upowszechnienia produktów farmaceutycznych przed dokładnym ich testowaniem. Testuje je pacjent, a po czasie mogą być wycofywane. Potwierdzają takie zjawisko informacje w środkach przekazu;

- wymienione zjawiska i fakty potwierdzają zmianę natury nauki, wynikającą z ograniczania nauki do sfery *techné*.

Logiczny zapis tej zmiany jest następujący:

NAUKA = TECHNÉ

(umiejętność oderwana od kultury i ukierunkowana
na produktowo-biznesową doskonałość)

Prawdziwość tego zapisu B. Readings – w odniesieniu do uniwersytetu i jego misji – udowadnia na wielu stronach swojej książki (Readings, 2017).

Zmienność – oparta na paradygmacie deregulacji – skutkuje dla edukacji i cywilizacji w sferze realnej. Stwarza nowe uwarunkowania dla kształtowania kondycji człowieka, społeczeństwa i Narodu jako podmiotu *władzy zwierzchniej* (art. 4 Konstytucji RP).

Nauka w sferze *techné*:

- zmiana *przedmiotu danego* nauki: ukierunkowanie jej na działanie (w miejsce poznania) generuje wzrost możliwości przez: zmienność, innowacyjność, doskonalenie umiejętności i sprawności;
- utrata możliwości kontroli nad techniką i technologiami, czego domaga się nawet A. Toffler na wielu stronach swojej pierwszej książki pt. *Szok przyszłości* (Toffler, 1999);
- założeniami i kryteriami dla nauki, a w tym dla zarządzania są instytucjonalnie formułowane paradygmaty, w miejsce reguł powszechnego postępowania (Kuhn, 1962, s. 295–353; Kunzmann, Burkard, Wiedmann, 1999, s. 187). Nieweryfikowane – przez reguły powszechnego postępowania paradygmaty mogą stwarzać szerokie możliwości dla kształtowania i przekształcania sfery wirtualnej, w tym dla kondycji Narodu (art. 4 Konstytucji RP).

Podkreślić jednak należy, że T.S. Kuhn dostrzegał różnicę między paradygmatami (formułowanymi instytucjonalnie) a twardymi regułami niezbędnymi dla badania ewolucji nauki. Wskazywał też na związane z tym negatywne skutki dla nauki (Kuhn, 1962, s. 85–86; F. Piontek, B. Piontek, 2016, s. 35)

- formułowane w stosunku do sektorowo badanej sfery realnej twierdzenia legitymują się ograniczoną wartością atrybutów naukowych. Podporządkowane są standardom produktowym, biznesowym i wolnego rynku. Prawdziwość, ogólność, powszechność i spójność (koherencja) nie ma istotnego znaczenia;

- metoda indukcji jako dominująca i sektorowe ukierunkowanie badań generują wzrost liczebności definicji kluczowych kategorii (np. zrównoważonego rozwoju (Piontek, 2002, s. 16–26; Piontek, Piontek, 2017, s. 51 i n.);
- ocena osiągnięć naukowych dokonywana jest w oparciu o wskaźnik wydajności. Motywowanie opiera się na zwiększaniu rozłączności między możliwościami a obowiązującymi standardami. To z kolei generuje zmiany strukturalne (o charakterze z reguły negatywnym).

Skuteczność i efektywność takich rozwiązań ocenił K. Jaspers: „bezpośredni pożytek nauki w żadnym wypadku nie był siłą napędową wielkich założycielskich wynalazków: rodziły się one z dala od idei zastosowania z nieprzewidywalnych źródeł umysłu badawczego” (Jaspers, 2017, s. 46). Stosowanie kryteriów i wskaźników wydajności wtedy nie było potrzebne.

Przykładowe zmiany strukturalne w nauce to:

- ekonomia pozytywna (opisująca zjawiska) ogranicza i zastępuje ekonomię normatywną (wartościującą);
- zarządzanie (jego założenia i procedury) nie są weryfikowane przez ekonomię normatywną ani przez logikę i epistemologię. Ocena jego stosowania może być podporządkowana maksymalizacji wydajności.
- art. 27 Konstytucji RP w sposób jednoznaczny stwierdza: „W Rzeczypospolitej Polskiej językiem urzędowym jest język polski” (Konstytucja RP z dnia 2 kwietnia 1997 r.). Kategorię „urzędowy” rozumie się jako oficjalnie obowiązujący (*Słownik języka polskiego*, 1985, t. III, s. 620). W jakim zakresie nauka (i edukacja) uprawnione są do promowania dorobku wyłącznie w językach obcych, do wskazywania nadrzędności publikacji obcojęzycznych nad polskimi itp. Historia XIX i XX wieku sfalsyfikowała taką praktykę i odpowiednio ją nazywała.

EDUKACJA W SFERZE *SOFIA* I W SFERZE *TECHNÉ*

Edukacja to nauka w ujęciu funkcjonalnym. W niniejszym artykule definiujemy ją agregatowo jako nauczanie. Dwóm sferom cywilizacji odpowiada kształcenie dwóch warstw społecznych:

Takie kształcenie (nauczanie) nie powinno być rozłączne. Kształceni w sferze *techné* powinni znać podstawy nauki ze sfery *sofia*, a kształceni w sferze *sofia* – podstawowe wiadomości ze sfery *techné*. Związani z określoną dyscypliną szczegółową, powinni swoje podstawowe wiadomości dotyczącą *techné* – pogłębiać.

J. Ortega y Gasset w książce *Bunt mas* bardzo krytycznie ocenia rozłączne kształcenie między sferą *sofia* i sferą *techné* nazywając je: Barbarzyństwo specjalizacji (Ortega y Gasset, 2002, s. 114–191).

J. Ortega y Gasset sformułował także diagram psychologiczny współczesnego człowieka masowego i wskazał na dwie podstawowe cechy:

- swobodną ekspansję życiowych żądań (wszystko mu się należy),
- brak poczucia wdzięczności dla tych, którzy to wygodne życie umożliwili (Ortega y Gasset, 2002, s. 60).

Ograniczanie nauki i edukacji do jednej sfery cywilizacji – a na obecnym etapie do sfery *techné* – generuje określone rozłączności, na które wskazują autorzy: – „ruina” wspólnoty między uczonymi: (...) wspólnota uczonych odzwierciedlała mikrokosmos potencjalnej wspólnoty państwa narodowego (...) bliskie relacje pomiędzy uczonymi uniwersyteckimi, należy obecnie rozumieć jako wspólnotę dyssensualną, odrzucającą nadrzędny ideał komunikacyjny przejrzystości (tożsamości i jedności) (...), myślenie bez tożsamości (... to) reinterpretuje uniwersytet jako przestrzeń niezgody (Readings, 2017, s. 196);

– studenckie ankiety ewaluacyjne jako obszar poróżnienia (...) są w oczywisty sposób związane z redefinicją studenta jako konsumenta usług (...) wypełniającego ankietę konsumentką (Readings, 2017, s. 200 i n.);

– na jakościową rozłączność między nauką a edukacją w odniesieniu do uniwersytetu w sposób syntetyczny wskazuje także M. Werner: „(...) rezygnacja uniwersytetu ze swej misji kulturowej przemienia uczelnię w przedsiębiorstwo edukacyjne i studentów w jego klientów i ogranicza uniwersyteckie studia nad literaturą narodową” (Werner – ze wstępu w książce Readings 2017, s. 8). Z kolei A. Toffler wskazuje na radykalnie odmienioną szkołę i nową formę korporacji przyszłości (Toffler, 1997, s. 45).

Potrzebę zintegrowanego rozwijania sfery *sofia* i sfery *techné*, a w tym nauki i edukacji jednoznacznie uzasadnia K. Jaspers w obszarze celu ich funkcjonowania, a jest nim: (...) duchowa arystokracja, a nie przeciętność. Arystokracja ducha, to arystokracja w sensie społecznym [powinna obejmować obydwie warstwy społeczne: inteligencję i wykonawców – F.P.] (Jaspers, 2017, s. 174).

A zatem nauka i edukacja urzeczywistniane na uniwersytetach powinny zapewnić kondycję człowieka, kultury i społeczeństwa (Jaspers 2017, ze *Wstępu*), a w konsekwencji kondycję Narodu do pełnienia *władzy zwierzchniej* (art. 4 Konstytucji RP).

Kondycja tej władzy powinna przejawiać się w:

- dostrzeganiu wagi i znaczenia własnej tożsamości i podmiotowości;
- potrzeby istnienia opozycji – dla zachowania ładu strukturalnego;
- oczekiwaniu od opozycji legitymowania się rozwiązaniami bardziej sprawnymi i bardziej efektywnymi oraz wskazywaniem możliwości ich implementacji do sfery realnej;

- dostrzeganiu, że głoszenie destrukcji – szeroko rozumianej – nie może być akceptowane i nie może być wizytówką opozycji;
- dostrzeganiu, że formą destrukcji może być formułowanie kontrprogramów, które w sposób inteligentny generują możliwości, a ograniczają w sferze realnej realizację przyjętych wcześniej programów;

Syntetycznie – pełnienie władzy naczelnej polega na tworzeniu takich uwarunkowań dla zarządzania – w skali państwa – które umożliwiają zapewnienie ładu strukturalnego w wymiarze krótkookresowym (wolny rynek) i w horyzoncie strategicznym.

To z kolei uwarunkowane jest integracją sfery *sofia* i *techné* i integracją nauki i edukacji w ramach wyróżnionych sfer i między tymi sferami.

Priorytetowe ukierunkowanie nauki na efekty międzynarodowe nie powinno zastępować wymienionych relacji. Powinno ono być uboczną wartością dodaną.

Pełnienie *władzy zwierzchniej* przez Naród jest niezbywalne. Na zjawisko takiej zbywalności zwraca uwagę Ortega y Gasset: (...) około 1850 roku Niemcy postawiły całe swoje istnienie na kartę organizacji życia zbiorowego (...). Człowiek (...) jest człowiekiem pewnej zbiorowości i świadczy jej określoną usługę (...), ale może oddać jej całe swoje życie. (...) Otóż twierdzę, że Niemcy kwestii zorganizowania swoich służb publicznych przydzieliły miejsce najwyższe. (...) niesłychana potęga Niemiec (...) jest rezultatem równie niebywałej perfekcji, jaką osiągnięto tam w organizacji służb publicznych (...). Niemcy za pośrednictwem organizacji (która jest umaszynowaniem) uczyniły z państwa, a nawet ze społeczeństwa *superdoskonałą maszynę* (człowiek automat) (Ortega y Gasset, 2019, s. 144–147).

Autor – w tej relacji, spisanej w 1935 roku – nie dostrzegął roli uniwersytetów w kształtowaniu świadomości i kondycji człowieka i społeczeństwa, ale potwierdził jego jednostronne, techniczne ukierunkowanie. Cytowani w tekście autorzy: B. Readings (2017) i K. Jaspers (Niemiec) (2017) potwierdzili udział uniwersytetów (a w tym nauki i edukacji) w przekształcaniu świadomości i postaw człowieka i społeczeństwa. Problem ten nie może być pomijany. W sferze realnej efekty tego procesu „sfalsyfikowały” wydarzenia w latach 1939–1945 XX wieku.

Przestrzeżenie atrybutu *niezbywalności* w pełnieniu *władzy zwierzchniej* wymaga dodatkowego objaśnienia. Współczesna praktyka i wymagania organizacyjne – w szerokim zakresie – utrwalają zjawisko delegowania władzy, a w odniesieniu do *władzy zwierzchniej* – *konsensusu społecznego*.

Za taką praktyką opowiadali się H. Grocjusz i T. Hobbes, którzy mawiali, że konsensus jest taki wyłącznie umową społeczną, a zatem rozwiązaniem instytucjonalnym. O przekazaniu konsensusu społecznego mogą decydować pakti zawarte między ludźmi w imieniu wszystkich ludzi. W związku z tym należałoby zapytać: Jaka jest natura tego konsensusu? Czy jest on wyłącznie rozwiązaniem instytucjonalnym? Czy jest wpisany w naturę człowieka i społeczeństwa? Zagadnienie to rozpracowaliśmy w artykule (F. Piontek, B. Piontek, 2019b, s. 67–80).

W niniejszym artykule interesuje nas odpowiedź na pytanie: Jak zapewnić *wiarygodność* między podmiotami uczestniczącymi w delegowaniu tego konsensusu i w przyjęciu takiej delegacji (aby wymóg art. 4 Konstytucji RP był realizowany)?

Zapewnienie atrybutu wiarygodności w delegowaniu konsensusu wymaga spełnienia dwóch warunków:

- znajomości reguł powszechnego postępowania (w tym tych reguł, które artykułuje Konstytucja RP) – *warunek konieczny*;
- zapewnienia woli decyzyjnej związanej z akceptacją i przestrzeganiem tych reguł – *warunek dostateczny*.

W zapewnieniu obydwu warunków uczestniczy zintegrowana nauka i edukacja.

Refleksji czytelnika pozostawiamy odpowiedź na pytanie: Czy nauka i edukacja ograniczone do jednej sfery cywilizacji (*techné*) podporządkowana jest wymogom art. 4 Konstytucji RP?

WYBRANE PRZYKŁADY POLSKIEJ PRAKTYKI ZARZĄDZANIA NAUKĄ I EDUKACJĄ W ASPEKTCIE OBOWIĄZUJĄCEGO ŁADU STRUKTURALNEGO

Wymienione w części pierwszej niniejszego artykułu reguły powszechnego postępowania – zapisane w Konstytucji RP, a – mające znaczenie dla zapewnienia ładu strukturalnego w zarządzaniu nauką i edukacją wymagają uzupełnienia:

- art. 54 Konstytucji RP zobowiązuje w zarządzaniu nauką i edukacją do przestrzegania wolności wypowiedzenia poglądów [oczywiście zgodnych z regułami powszechnego postępowania – F.P.] i do rozpowszechniania ich informacji. Artykuł 54 wyklucza stosowanie własnych kryteriów weryfikujących i ograniczających – przez kogokolwiek;
- art. 30 Konstytucji RP o godności człowieka, jej poszanowaniu i ochronie obowiązuje w korzystaniu i w zapewnieniu wolności w zarządzaniu nauką i edukacją, a także w dokonywaniu oceny poglądów i osiągnięć. W tym zakresie trywializacja kogokolwiek i czegokolwiek nie jest dopuszczalna;
- art. 5 Konstytucji RP, a w nim zasada zrównoważonego rozwoju (która jest zasadą ustrojową) zobowiązuje do zachowania ładu strukturalnego w kształtowaniu postaw dotyczących dziedzictwa narodowego (kulturalnego, społecznego i gospodarczego) i dotyczącego rozwoju. Kształtowanie w zarządzaniu nauką i edukacją postaw dążących do nieograniczonej konkurencji nie jest dozwolone;
- art. 8 Konstytucji RP i Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 11 maja 2005 roku, traktujący o nadrzędności Konstytucji RP wyklucza promowanie – w publikacjach, w badaniach i w nauczaniu – integracji państwa polegającej na całkowitych zmianach strukturalnych (która dopuszczalna jest w układach produkcyjnych i usługowych). Pomijanie konstytucyjnego zapisu, wyroku i możliwości tworzenia integracji federalnej – w świetle konstytucyjnych wskazań – nie jest dozwolone;

- art. 20 Konstytucji RP określa podstawy ustroju gospodarczego Polski – obowiązuje społeczna gospodarka rynkowa (wolność rynkowa i równość społeczna). Czy w publikacjach, badaniach i w nauczaniu – osoby promujące tzw. globalizację – konfrontują swoją opinię z zapisem konstytucyjnym? Z punktu wymogu falsyfikacji, należałoby taką procedurę stosować.

Zapisy konstytucyjne – prezentowane w części pierwszej i drugiej upoważniają do sformułowania pytań: Jaka jest znajomość wymienionych zapisów konstytucyjnych? Jaka jest wola decyzyjna dla ich przestrzegania? Dlaczego o ich wdrożeniu decydują przede wszystkim akty wykonawcze, będące rozwiązaniami instytucjonalnymi? Jak traktowany jest zapis Konstytucji RP, który nie doczekał się aktu wykonawczego? Jakie są relacje i postawy osób zarządzających nauką i edukacją do sformułowanych pytań?

Należy zgodzić się z cytowanym w niniejszym artykule A. Tofflerem, że w każdej publikacji ważniejsze są pytania od sformułowanych odpowiedzi i wskazań, a tych ostatnich – w niniejszym artykule jest wiele (Toffler, 1997, s. 38).

Z punktu widzenia zapewnienia ładu strukturalnego w zarządzaniu nauką i edukacją refleksją obejmujemy trzy rozwiązania instytucjonalne:

- instytucję recenzenta,
- instytucję decydującą w procesie awansowania kadry naukowej,
- instytucję odwoławczą.

Wybór taki uzasadniają:

- 1) cytowani w tekście autorzy odpowiedzialnymi za deregulację nauki i edukacji czynią uniwersytety (instytucje);
- 2) objęte refleksją rozwiązania intelektualne – w nauce i edukacji – realizują priorytet produktowej doskonałości;
- 3) podjęta próba falsyfikacji skierowana jest na procedury, które w wybranych instytucjach, decydują o jakości i efektach w zarządzaniu nauką i edukacją;
- 4) wymienione instytucje są instytucjami zaufania publicznego.

Zapisany w cytowanych artykułach Konstytucji RP ład strukturalny uzupełniamy i konkretyzujemy poprzez wskazanie kryteriów operacyjnych formułowanych w dostępnej literaturze:

- [należy – F.P.] mieć świadomość, że różnica między pracownikiem naukowym a uczonym polega na tym, że pracownik naukowy jest zdolny tylko do wykonywania pracy, uczony zaś potrafi ją kontemplować (Heller, 2009, s. 49);
- umiemy dobrze oceniać swoje miejsce i rolę w tym procesie. Trzeba starać się o obiektywność (Heller, 2009, s. 50);
- jeżeli przypisuję sobie mniej, na pewno popełnię mniejszy błąd niż gdybym „pretendował” do więcej (Heller, 2009, s. 50);
- zjednoczenie Prawdy Naukowej i Prawdy Moralnej ma praktyczne konsekwencje. Dzięki uprawianiu nauki muszę stać się moralnie lepszy (Heller, 2009, s. 46);

- zwróć uwagę na fakt, że wąska specjalizacja, jaką dysponujesz, daje ci widzenie ostre skupione na szczegółach. Twój „szef” prawdopodobnie nie włada już tak biegle szczegółami, ale ma szerszą, większą skalę porównawczą, lepiej ocenia wartość tego, co robi cały zespół (Heller, 2009, s. 33);
- miej odwagę przyznać się do błędu i chętnie ucz się od innych (Heller, 2009, s. 33);
- skrzętniej zaznaczaj w swoich pracach długi zaciągnięty od innych (Heller, 2009, s. 33).

Prezentacja reguł i wskazań operacyjnych uzasadnia pytanie: Jakie jest ich przełożenie na procedury w objętych analizą instytucjach? W odpowiedzi należy uwzględnić następujące zjawiska:

- wąska specjalizacja i związana z tym liczebność dyscyplin ogranicza stosowanie metody koherencyjnej;
- dominuje priorytet poszukiwania produktowej doskonałości w zarządzaniu nauką i edukacją i ocena wydajności;
- praktyka i unormowania instytucjonalne umożliwiają zwiększenie liczby recenzentów jako sposób na potwierdzanie obiektywności badań i ocen;
- rozwiązania instytucjonalne pozwalają na to, że instytucje decyzyjnie delegują swoje uprawnienia kolejnym recenzentom, z którymi utożsamiają się w głosowaniu jednogłośnie lub prawie jednogłośnie, a ich intelektualna rozłączność uwarunkowana jest wąskimi specjalnościami, jakie członkowie instytucji reprezentują;
- rozwiązania instytucjonalne wymagają anonimowości recenzentów jako gwarancji obiektywności;
- uprawomocniona niepodważalność recenzentów jest potwierdzeniem kompetencji;
- kryterium odpowiedzialności za prawidłowości ocen i opinii itp. tylko w niektórych dyscyplinach jest instytucjonalnie usankcjonowane.

PODSUMOWANIE

W zarządzaniu nauką i edukacją dla wdrażania gospodarki transnarodowej i budowy nowej cywilizacji istotne znaczenie ma paradygmat *przyzwolenia*, oparty na łamaniu kodu cywilizacji (paradygmacie deregulacji). Jego istotę potwierdził socjolog niemiecki U. Beck: „rozmyślne niepodbijanie (...) wyzbyte przemocy, niejawne, zawsze możliwe zaniechanie, ani nie wymaga zgody, ani nie może na nią liczyć” (Beck, 2005, s. 88). Podstawowy wniosek wynikający z niniejszych rozważań: przywrócenie woli decyzyjnej akceptującej reguły powszechnego postępowania w zarządzaniu nauką i edukacją – jest warunkiem dostatecznym i bezwzględnie koniecznym.

BIBLIOGRAFIA

- Beck, U. (2005). *Władza i przeciwwładza w epoce globalnej. Nowa ekonomia polityki światowej*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWE.
- Drucker, P.F. (1999). *Spoleczeństwo pokapitalistyczne*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Grupa Lizbońska (1996). *Granice konkurencji*. Warszawa: Wydawnictwo Poltext.
- Heller, M. (2009). *Jak być uczonym*. Kraków: Wydawnictwo Znak.
- Jaspers, K. (2017). *Idea uniwersytetu (Die Idee der Universität)*. Warszawa: Wydawnictwo Narodowe Centrum Kultury.
- Kelly, K. (2001). *Nowe reguły nowej gospodarki. Dziesięć przełomowych strategii dla świata połączonego siecią (New Rules for the New Economy. 10 Radical Strategies for a Connected World)*. Warszawa: Wydawnictwo Wig-Press.
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. z 1997 r., nr 78, poz. 483 ze zm.).
- Kuhn, T.S. (1962). *The Structure of Scientific Revolutions*. Chicago: University of Chicago.
- Kunzmann, P., Burkard, F.P., Wiedmann, F. (1999). *Atlas filozofii (DTV – ATLAS Philosophie)*. Warszawa: Wydawnictwo Prószyński i S-ka.
- Ortega y Gasset, J. (2002). *Bunt mas (La rebelión de las masas)*. Warszawa: Wydawnictwo Literackie MUZA.
- Ortega y Gasset, J. (2019). *Idee, przeświadczenia, historia (Ideas y creencias (1940) and Historia como sistema (1942))*. Warszawa: Wydawnictwo ALETHEIA.
- Piontek, B. (2002). *Koncepcja rozwoju zrównoważonego i trwałego Polski*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Piontek, F., Piontek, B. (2016). *Teoria rozwoju*. Warszawa: Wydawnictwo PWE.
- Piontek, B., Piontek, F. (2017). *Development from Theory to Practice*. Aachen: Shaker Verlag.
- Piontek, F., Piontek, B. (2019a). Theoretical Foundations of Human Capital Education in Economic Growth and Development Management. *Problems of Sustainable Development*, 14 (1), 167–173.
- Piontek, F., Piontek, B. (2019 b). Kształtowanie ładu strukturalnego w oparciu o teoretyczne podstawy konsensusu społecznego. *Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy*, 57, 67–80. DOI 10.15584/nsawg.2019.1.5.
- Piontek, B., Buczek, P. (2014). Integracja wiedzy i edukacji i jej znaczenie dla zarządzania rozwojem społeczno-gospodarczym. *Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy*, 39, 190–215.
- Readings, B. (2017). *Uniwersytet w ruinie (The University in Ruins)*. Warszawa: Wydawnictwo Narodowe Centrum Kultury.
- Słownik języka polskiego*. T. III (1985). Warszawa: Wydawnictwo PWN.
- Sobczak, A. (2019). *Od AI nie ma ucieczki Prof. SGH: nowych technologii nie da się zatrzymać*. Pobrane z: <https://businessinsider.com.pl/technologie/digital-poland/od-zastosowania-ai-w-firmach-nie-ma-odwrotu/s7t8x6h> (2020.01.29).
- Toffler, A., Toffler, H. (1995). *Budowa nowej cywilizacji*. Poznań: Wydawnictwo Zysk i S-ka.
- Toffler, A. (1999). *Szok przyszłości (Future Shock)*, wyd. II uzup. Poznań: Wydawnictwo Zysk i S-ka.

Toffler, A. (1997). *Trzecia fala (The Third Wave)*. Warszawa: Wydawnictwo PWN.
Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 11 maja 2005 roku – sygn. akt K 28/04/5/2005
(Dz.U. z 2005 r., nr 86, poz. 744).

Streszczenie

W artykule prezentowane są rozważania aksjologiczne dotyczące zakresu zmian w zarządzaniu nauką i edukacją ukierunkowanych na zapewnienie kondycji Narodu dla pełnienia władzy zwierzchniej. Zagadnienie to rozpatrywane jest głównie w odniesieniu do Polski, jednak dyskusja ma charakter uniwersalny odwołujący się do wartości podstawowych. Celem artykułu jest odpowiedź na pytanie: Czy naukę i edukację można ograniczyć do jednej sfery cywilizacji? W szczególności: Czy można ją ograniczyć do sfery *techné*? Autor stawia hipotezę, że nauka i edukacja występują w obu sferach cywilizacji – zarówno w sferze *sofia* (gr. mądrość), jak i w sferze *techné* (gr. umiejętność) i powinny je integrować. W artykule wykorzystywane są metody dedukcji, analizy opisowo-krytycznej oraz koherencji. W pierwszej części opracowania omówione zostały teoretyczne podstawy zarządzania nauką i edukacją oraz ich ewolucja. W kolejnej zaś przedstawiono wybrane przykłady polskiej praktyki zarządzania nauką i edukacją w aspekcie obowiązującego ładu strukturalnego. Autor dowodzi, że deregulacja w zarządzaniu nauką i edukacją (ograniczenie ich do jednej sfery) powodowane jest łamaniem kodu cywilizacji (a jest nim zasada sprzeczności). W języku logiki to: TAK = NIE = BYĆ MOŻE. Jest to baza dla generowania rozwiązań instytucjonalnych wykluczających zintegrowane zarządzanie. Argumentuje, że przywrócenie atrybutu integralności w zarządzaniu nauką i edukacją wymaga: kształcenia w zakresie podstaw ładu strukturalnego w sferze *sofia*, co stanowi warunek konieczny, oraz woli decyzyjnej ograniczającej przyzwolenie na deregulację, jako warunku dostatecznego.

Słowa kluczowe: nauka, edukacja, deregulacja, kod cywilizacji, *sofia* (gr. mądrość) i *techné* (gr. umiejętność).

Managing science and education versus building new civilisation

Summary

The article presents axiological deliberations on the scope of the changes in science and education management which are oriented towards ensuring the condition of the Nation to exercise sovereignty. The issue is examined mainly in the context of Poland, but the discussion is universal and rooted in fundamental values. The objective of the article is to answer the following question: Can science and education be limited to only one sphere of civilisation? And more precisely: Can it be limited to *techné*? The author hypothesises that science and education are present in – and should integrate – both spheres of civilisation: *sophia* (Greek for 'wisdom') as well as *techné* (Greek for 'craft'). The article uses deduction, descriptive and critical analysis and the coherence method. The first part of the paper discusses the theoretical foundations of science and education management and the evolution of science and education. The subsequent part presents selected examples from Polish science and education management practice in the aspect of the current structural order. The author argues that the deregulation in science and education management (the limitation of science and education to one sphere only)

is caused by the civilisation code (i.e. the law of contradiction) being broken. In the language of logic, it is: YES = NO = MAYBE. This is the basis for generations of institutional solutions that exclude integrated management. He claims that restoring the attribute of integrity in science and education management requires: the teaching about the basics of the structural order in the *sophia* sphere as the necessary condition, and the decision-making will to limit the permission to deregulation – as the sufficient condition.

Keywords: science, education, deregulation, civilisation code, *sophia* (Greek for ‘wisdom’) and *techné* (Greek for ‘craft’).

JEL: O10, O20, P00, B55, A13, Z00.